

ΑΠΟΣΤΟΛΗ CAMBRIDGE ΕΙΣ ΤΑ ΒΟΥΝΑ ΤΗΣ ΠΙΝΔΟΥ (1962)

Υπό κ. D. C. MERCER

Σημ. Συντάξεως. Αίαν εύχαρίστως καταχωροῦμεν μετάφρασιν τοῦ ἄρθρου τοῦ κ. D. C. Mercer, δημοσιευθέντος εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 87 τεῦχος τοῦ Μαρτίου 1963 τοῦ «Newsletter» ἐπισήμου ὁργάνου τοῦ Cave Research Group of Great Britain. Ἡ ἔλλειψις ἀκετῶν τεχνικῶν μέσων δὲν ἐπέτρεπεν εἰς τὴν ἀποστολὴν νὰ μελετήσῃ λεπτομερῶς τὰ βάραθρα τῆς Πίνδου καὶ ἰδιαιτέρως τὴν «ΠΡΟΒΑΤΙΝΑΝ». Πάντως τὸ ἄρθρον τοῦτο, ἐν συνδυασμῶ μετὰ τὰ στοιχεῖα τὰ ὁποῖα κατέχει ἡ Ε.Σ.Ε. διαγράφει τὸ μέγιστον καρστικὸν ἐνδιαφέρον τὸ ὁποῖον παρουσιάζει ἡ περιοχὴ τῆς Πίνδου. Ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῆς ἡ Ε.Σ.Ε. θέλει προγραμματίσῃ εἰδικὴν ἐξερεῦνήσιν τῆς περιοχῆς διὰ τὸ προσεχές ἔτος.

Τὸ καλοκαίρι τοῦ 1962 μία ὁμάς σπηλαιολόγων τοῦ Καϊμπριτζ ἐπεσκέφθη τὰ βουνὰ τῆς Πίνδου, εἰς τὴν βορειοδυτικὴν Ἑλλάδα. Ἡ ὁμάς κατ' ἀρχὰς προσελκύσθη ἀπὸ τοὺς ἀναρίθμητους ἀσβεστολίθους, τοὺς ὁποίους ἀνεκάλυψε προσφάτως βοτανικὴ ἀποστολὴ εἰς τὴν περιοχὴν.

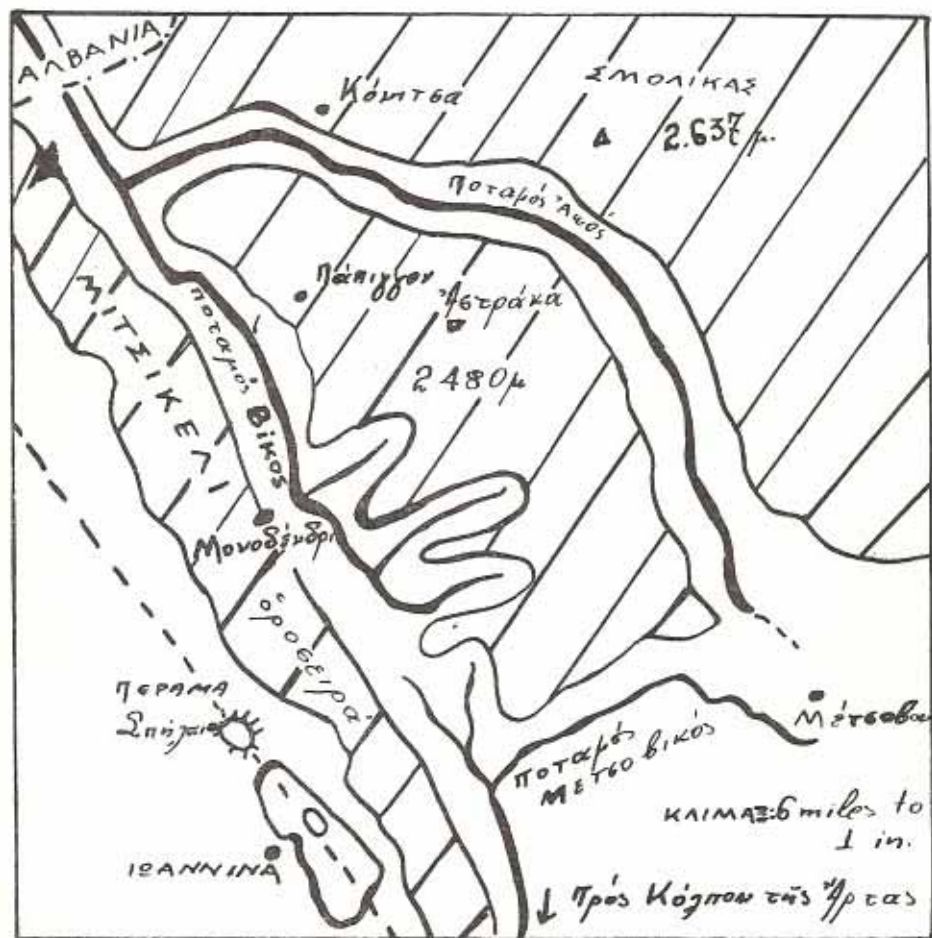
Ἡ Πόλγη καὶ τὰ σπήλαια κοντὰ εἰς τὰ Ἰωάννινα.

Διάλεξε τὰ Ἰωάννινα ὡς τὸ κέντρον τῶν ἐρευνῶν τῆς. Ἡ πόλις—τὸ οἰκονομικὸ καὶ διοικητικὸ, κέντρο τῆς Ἠπείρου—εἶναι τόσο ἀξιοσημείωτος διὰ τὴν γραφικὴν τουρκικὴν ἐπίδρασιν ὅσον διὰ τὴν θεαματικὴν τῆς θέσιν ἐπὶ τῆς λίμνης κάτω ἀπὸ τοὺς πρόποδας τῆς ὄροσειρᾶς τῆς Πίνδου. Ἡ λίμνη, ἡ ὁποία εἶναι περίπου 1.600 πόδια ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, εὐρίσκεται εἰς μίαν μεγάλην τεκτονικὴν σκάφην ἀπὸ ἀσβεστόλιθον ἢ ὁποῖα ἔχει ὑποστῆ πολλὰς τροποποιήσεις μεταγενεστέρως καὶ εἰς τὴν ὁποίαν ἔχουν δημιουργηθῆ καταβόθρες, αἱ ὁποῖαι καὶ τὴν ἀποξηραίνουν. Ἡ Πόλγη αὕτη σχηματίζει ἕνα πολὺ ἱκανοποιητικὸ σύνορον μεταξὺ τῶν βράχων τῆς παραλιακῆς σειρᾶς καὶ τῆς ὄροσειρᾶς τῆς Πίνδου σχηματισμένην ἀπὸ διαδοχὴν κρητιδικῶν καὶ ἰουραπιῶν ἀσβεστολίθων. Ἡ Πίνδος ἀποτελεῖ τὴν κυριώτεραν πηγὴν τόσο τῶν ποταμῶν ποὺ χύνονται εἰς τὴν Ἀδριατικὴν ὅσον καὶ ἐκείνων τοῦ Αἰγαίου. Τὰ βουνὰ ἔχουν ἀραιὸν πληθυσμὸν ἀποτελούμενον κυρίως ἀπὸ τοὺς Βλάχους—νομάδες ἴδιοι μετὰ τοὺς Lapps ποὺ ζοῦν ἀπὸ ἀγέλας αἰγῶν καὶ προβάτων. Τὰ χωριά σκορπισμένα εἰς τὴν περιοχὴν εἶναι ἐκτισμένα γύρω ἀπὸ τὶς ἐκκλησίας ἀλλὰ ὅλες οἱ παλαιᾶς δόξαι εἶναι τελείως ξεχασμένες λόγῳ τῶν δυσκολιῶν ποὺ παρουσιάζει τὸ περιβάλλον καὶ ἐκ τῆς μεταναστεύσεως ἐκ τῆς ὁποίας ἔχει σχεδὸν ἐρημωθῆ ἡ περιοχὴ. Οἱ δρόμοι γενικῶς εἶναι πολὺ κακοὶ εἰς αὐτὴν τὴν περιοχὴν καὶ τὸ μόνον μεταφορικὸν μέσον ἐκεῖ εἶναι τὸ γαϊδοῦρι ἢ τὸ μουλάρι. Τὸ αὐτοκίνητον εἶναι τὸ μόνον ποὺ φέρνει λίγη ζωὴ εἰς τὴν ἔρημην λόγῳ τῆς φύσεως τῆς περιοχῆς.

Εἰς τὰ βορειοδυτικὰ τῆς λίμνης τῶν Ἰωαννίνων καὶ εἰς τὸ κέντρον τῆς Πόλγης εἶναι ἕνας λοφίσκος—ἀπομονωμένο διαβρωτικὸ λείψανο—καὶ εἰς αὐτὸν εὐρίσκεται τὸ σπήλαιον Περάματος. Ὁ λόφος σκεπάζεται ἀπὸ ἕνα φυσικὸ παραπέτασμα πετρῶν καὶ ἡ εἴσοδος τοῦ σπηλαίου, λόγῳ τούτου, δὲν εἶχε ἀνακαλυφθῆ μέχρι τοῦ 1940. Τὸ σπήλαιο εἶναι πολὺ παλαιό, σ' αὐτὸ δὲν ὑπάρχει καμμία ἀρτηρία νεροῦ καὶ τὸ κυριώτερον ἐνδιαφέρον ποὺ παρουσιάζει εἶναι μεγαλοπρεπεῖς ἀσβεστολιθικοὶ σχηματισμοὶ ποὺ τὸ γεμίζουν τελείως. Ἡ πορεία διὰ μέσου τοῦ σπηλαίου δὲν παρουσιάζει ἄλλο παρά μόνον

τουριστικήν διαδρομήν ύφασμένην παντοῦ ἀπὸ σταλακτιτικούς σχηματισμούς. Εἶναι βέβαιον ὅτι τὸ σπήλαιον θὰ μπορούσε νὰ ἐπεκταθῆ ἀλλὰ αὐτὸ θὰ εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα τὴν καταστροφὴ πολλῶν σχηματισμῶν καὶ εἶναι ὁμολογουμένως ἀπίθανον νὰ κατασκευασθοῦν ὠραιότερα σχέδια ἀπὸ τὰ φυσικὰ μὲ τὰ ὁποῖα κάλλιστα θὰ μπορούν οἱ ὁδηγοὶ νὰ κάνουν λογοπαίγνια.

"Ἐνας ὁμοῖος λοφίσκος ὑπάρχει σήμερον σάν ἓνα μικρὸ νησάκι εἰς τὸ μέσον τῆς λίμνης. Ἀπὸ διαφόρους ἐρεῦνας ἀπεκαλύφθη ὅτι ἀποτελεῖτο ἀπὸ

πολυἀριθμοὺς καταβόθρας πού εἶχαν καταρρεύσει. Ἐνα σπήλαιον μὲ ἓνα μικρὸ ποταμάκι ἀνεκαλύφθη κοντὰ στὴν λίμνη. Ἐξερευνήθη πάνω ἀπὸ τὸ ποταμάκι περίπου 300 πόδια. Ἡ εἴσοδος ὑψώνεται πολὺ ἀπότομα καὶ τὸ τέλος του—πού ἦταν μπλοκαρισμένο μὲ πέτρες—κλειστὸ ἕως τὴν ἐπιφάνεια. Οἱ βράχοι γύρω ἀπὸ τὸ νησί ἦταν πολὺ ἐντυπωσιακὰ παρατεταγμένοι καὶ σκεπασμένοι ἀπὸ ἀσβεστολιθικά παραπετάσματα καὶ σταλακτίτας, μερικοὶ τῶν ὁποίων ἦσαν ἀρκετὰ μεγάλοι.

Ἄσβεστολιθικά γνωρίσματα εἰς τὴν ὄροσειρὰν τοῦ Μιτσικέλι.

Εἰς τὰ βορειοανατολικά τῆς πόλεως τῶν Ἰωαννίνων ὑψώνεται μία ἄσβεστολιθική περιοχή, ἀποτελουμένη ἀπὸ ἀνωμάλως διαδεχόμενα τὸ ἐν τὸ ἄλλο κοιλάματα καὶ στρογγυλοὺς λόφους. Ἡ ὄροσειρὰ εἶναι ἓνα ἐξαιρετικὸ παράδειγμα φυσικῆς ἀνατομίας καὶ ἐδαφικῆς συναθροίσεως, ὥστε νὰ στερεῖται τελείως σπηλαίων. Οἱ λόφοι ἔχουν σφαιρική μορφή καὶ αἱ εἰσοδοὶ τῶν τυχόν ὑπαρχόντων σπηλαίων εἶναι κρυμμένα. Οἱ κωνικοὶ λόφοι εἶναι ἓνα ἐνδιαφέρον ἄσβεστολιθικὸ σκηνικὸ πού εἶναι δυνατὸν τὰ συναντηθῶν καὶ σήμερον εἰς τὰ τροπικὰ κλίματα καὶ εἰδικῶς εἰς τὴν Κούβαν καὶ τὴν Μαλάγαν. Οἱ βράχοι εἰς τὰ ὑψηλότερα σημεῖα τοῦ λόφου εἶναι διατεταγμένοι ὁ εἰς ἐπὶ τοῦ ἄλλου κατὰ τέτοιο παράξενο τρόπο ὥστε καὶ μὲ τὸ πόδι εἰάν ἀγγιχτοῦν ἀκόμη νὰ μετακινουῦνται καὶ νὰ κρημνίζονται. Αὐτὰ τὰ φαινόμενα ἔχουν μελετηθῆ καὶ ἀπὸ Ἑλληνας καὶ Γιουγκοσλαῦους ἐπιστήμονας.

Ἡ Κόνιτσα καὶ ὁ ποταμὸς Βίκος.

Ἐχοντας δεῖ τὴν περιοχή τοῦ Μιτσικέλι, ἀποφασίσαιμε νὰ διασχίσωμε τὴν χώρα πρὸς βορᾶν πρὸς τὴν Κόνιτσαν καὶ τὰ Ἀλβανικὰ σύνορα. Ὁ δρόμος κατ' ἀρχὰς κατευθύνεται κατὰ μήκος τῶν Ἰωαννίνων ἀλλὰ κατόπιν κόβεται ἀπὸ τοὺς λόφους καὶ τὶς κοιλάδες τῆς Πίνδου. Ἀπὸ αὐτὴν τὴν περιοχήν κατηφορίζει ὁ Βίκος ποταμὸς, ὁ ὁποῖος καταλήγει εἰς τὴν μεγάλην πεδιάδα. Τώρα αὐτὴ εἶναι στρατιωτικὴ ζώνη καὶ διὰ νὰ περάσης πρέπει νὰ ἔχης ἄδεια τῶν στρατιωτικῶν ἀρχῶν τῶν Ἰωαννίνων, πού εὐκολὰ χορηγεῖται.

Ἡ προκαταρκτικὴ ἔρευνα μᾶς ὑπήσχετο πολλὰ. Οἱ ἄσβεστόλιθοι ἦσαν μαλακοὶ εἰς τὴν ἀφήν καὶ πολλοὶ εἰσοδοὶ σπηλαίων ἐφαίνοντο. Μόλις ὅμως προσπαθήσαιμε νὰ μελετήσωμεν αὐτὲς τὶς εἰσοδοὺς εἶδαμε ὅτι δὲν πηγαίνουν παραπᾶνω ἀπὸ 10 πόδια, διότι ἦσαν τρύπες σχηματισμένες ἀπὸ τὸν ποταμό. Εὐρίσκονται εἰς διαφορετικὰ ὕψη καὶ κοντὰ εἰς τὴν κορυφὴν καὶ κάτω κοντὰ εἰς τὸ ἐπίπεδον τοῦ ποταμοῦ ὅπως φαίνεται ἐκ τῆς ἐναλλαγῆς τῶν σχηματισμῶν σήμερον. Τὸ ρεῦμα τοῦ ποταμοῦ εἶναι τόσον ταχύ καὶ ἰσχυρὸ διὰ μέσου τοῦ ἄσβεστολιθικοῦ πετρώματος ὥστε τὸ ὕδωρ προσαρμύζεται συνεχῶς εἰς καινούργιες κοίτες. Τὰ ὕδατα τῶν ποταμῶν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συγκεντρωθῶν εἰς ἓνα ἐνιαῖον ποταμὸν ὅπως π.χ. συμβαίνει εἰς τὴν Γαλλίαν. Οἱ πολλοὶ ξηροπόταμοι τῆς περιοχῆς φαίνονται μόνον κατὰ τμήματα διότι παντοῦ ὑπάρχουν καταβόθρες μέσα εἰς τὶς ὁποῖες οὗτοι χάνονται. Κατὰ τὸ παρελθὸν φαίνεται ὅτι πολλοὶ χεῖμαρροι ἐσχηματίσθησαν καὶ ἐξηφανίσθησαν κάτω ἀπ' τὴν ἐπιφανείαν τῆς γῆς. Ἐδῶ, ὅπως καὶ σὲ ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος, ἀρχαῖοι καρστικοὶ σχηματισμοὶ εὐρίσκονται σχεδὸν καθ' ὅλον τὸ μήκος τῶν πλευρῶν τοῦ ποταμοῦ.

Ἡ «Προβατίνα» καὶ ἄλλα βάραθρα εἰς τὸ ὄροπέδιον τῆς Ἀστράκας.

Μία μικρὴ ἔρευνα βορείως τῆς Κονίτσης ἀπέδειξε ὅτι οἱ βράχοι ἐδῶ ἦσαν ἀπὸ ἄλλο ὕλικὸ καὶ ὄχι ἀπὸ ἄσβεστόλιθο καὶ ἔτσι ἀφήσαιμε αὐτὴν τὴν περιοχή καὶ πῆγαμε εἰς τὸ χωριὸ Πάπιγγον. Τὸ χωριὸ κεῖται σ' ἓνα μικρὸ ὄροπέδιον καὶ πίσω του ἀκριβῶς ὑψώνονται τὰ ἄσβεστολιθικὰ στρώματα τῆς Ἀστράκας μέχρι τοῦ ὕψους τῶν 8.000 ποδῶν. Εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄροπέδιου τοῦ ἐντυπωσιακοῦ τούτου βουνοῦ εἶναι ἡ Προβατίνα. Ἐνας Ἕλληνας πού μιλοῦσε Ἀγγλικά μᾶς εἶπε γι' αὐτὴν τὴν τρύπα, τὴν ὁποῖαν εἶχε δεῖ κνηγώντας ἀγριοκάτσικα. Τὴν ἐπομένην ἀνεβήκαμε σ' αὐτὴν. Οἱ πλαγιὲς δὲν ἦσαν

απότομες. Γρήγορα φθάσαμε εις την βάση του απότομου βράχου. Ὁ μόνος τρόπος νὰ φθάσωμεν εις τὸ σημεῖον τῆς Προβατίνας ἦταν νὰ ἀναρριχηθῶμεν εις τοὺς ἀποτόμους βράχους, τοὺς εὕρισκομένους εις τὴν βορείαν πλευρὰν τοῦ λόφου. Ἀπὸ τὴν κορυφὴν στὴν ὁποίαν ἀνεβήκαμε μετὰ ἀπὸ μίαν ὥραν ἀναρρίχησιν, τὸ βράθρον ἐφαίνετο εἰς ἓνα κατάφυτο ὄροπέδιο εἰς τὰ ἀριστερὰ ἀποξηραμένης κοιλάδος. Ἐκεῖτο εἰς τὴν βάση ἀποτόμου βράχου χωρὶς ἴχνος νεροῦ ὁμοιάζον πολὺ μὲ τὸ Alum Poi ἀλλὰ πολὺ βαθύτερον τούτου, μετρήσαμε τὸ βάθος του, τὸ ὁποῖον ἦτο περίπου 600 ἕως 800 πόδια. Ἐνα σχοινὶ 250 ποδῶν μὲ μίαν πέτρα δεμένη εἰς τὸ ἄκρον του δὲν μπόρεσε νὰ συναντήσῃ τὸν πυθμένα τοῦ βράθρου καὶ μίαν πέτρα πού ἀφέθη νὰ πέσῃ ἠκούσθη σὲ 30 δευτερόλεπτα. Ὑπῆρχε ἐπίσης καὶ δεύτερον βράθρον τὸ ἴδιον βαθὺ σὰν τὸ πρῶτον. Οἱ κατακόρυφες πλευρὲς τοῦ βράθρου αὐτοῦ ἦσαν καλῶς στρογγυλεμένες, ἀγνοεῖται ἂν τὸ γεγονός αὐτὸ ὀφείλεται εἰς τὸ νερὸ ἢ σὲ καμμιά ἄλλη αἰτία. Ἡ Προβατίνα εἶναι τὸ μόνον βαθὺ βράθρον εἰς τὴν περιοχὴν καὶ ὀφείλεται εἰς μηχανικὸν σχηματισμὸν ἴδιον μετὰ τοῦ Yorkshire, τοῦ βράθρου Long Kin καὶ τοῦ Rift Poi. Πολλὰ βράθρα ἐπίσης ὑπάρχουν εἰς τὴν Ἀστράκα ἀλλὰ γενικῶς εἶναι περὶ τὰ 100 πόδια βάθος ἕκαστον, στρωμένα μὲ χόρτα ἢ χιόνι εἰς τὸν πυθμένα των. Ἡ δυνατότης των νὰ ἐπεκταθοῦν δὲν φαίνεται μεγάλη καὶ ἡ Προβατίνα μοιάζει μὲ κάτι τελείως τὸ ἀναχρονιστικόν. Τὸ γεγονός ὅτι εἶναι μακριὰ ἀπὸ τὴν κοιλάδα ὅτι δὲν ἔχουν νερὸ, εἶναι μᾶλλον δυσάρεστα γνωρίσματα, ἐμφανίζοντα περισσότερον σὰν σφᾶλμα φυσικόν, τὸν σχηματισμὸν των.

Ὑπάρχει περίπτωσις τὸ βάθος τῆς Προβατίνας νὰ φθάσῃ τὰ 1.200 πόδια. Εἶναι δυνατόν νὰ ὀφείλεται εἰς διαβρωτικὰ φαινόμενα πάντως ἢ ὑπόθεσις αὕτη δὲν ταιριάζει μὲ τὰ ὑπόλοιπα καρστικὰ φαινόμενα τῆς περιοχῆς.

Μερικὰ μικρότερα σπήλαια στὶς πλευρὰς τῆς κοιλάδος τοῦ ποταμοῦ Βίκου ἐξερευνήθησαν. Δὲν εἶχον ρεύματα νεροῦ ἀλλὰ ἦσαν πάρα πολὺ πλούσια διακοσμημένα μὲ σταλακτίτας. Χαρακτηριστικὸν τούτων εἶναι ὅτι ὄλων αἱ εἰσοδοὶ ὁμοιάζουν μὲ χαραμάδες.

Τὰ καρστικὰ φαινόμενα εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Μονοδενδρίου.

Ἀπὸ τὸ Πάπιγγον ἡ τελικὴ μας ἐξοδος ἦταν μακριὰ ἀπὸ τὸν Βίκον εἰς τὸ χωρίον Μονοδένδρι. Οἱ γεωλογικὲς ἐρευνες εἰς τὴν περιοχὴν κυρίως ἀφοροῦσαν ἓνα εἶδος πέτρας πού ἐκ τῆς διαβρώσεως εἶχε ἀποκτήσει φανταστικὰ σχήματα καὶ ἴστατο ὑπὲρ ἄνω τοῦ χωρίου. Τὸ πλάτος των εἶναι μερικὲς ὑάρδες μέχρι μισὸ μίλι. Εἰς τὸ χαμηλότερον σημεῖον των φαίνεται ὅτι ἔχει ἐπέλθει καὶ κάποια ἀποστράγγισις κατὰ τὸ παρελθόν. Ὅλα τὰ βράθρα εἶναι ξηρὰ ἐνῶ ὁ πυθμένας των φαίνεται γεμάτος πρασινάδα. Ἐνας τοπικὸς ὁδηγὸς μᾶς ἔδειξε βράθρα τῶν ὁποίων τὸ βάθος εἶναι περίπου τὸ ἴδιον μὲ τὸ τῆς Ἀστράκας. Γενικὰ σὲ αὕτη τὴν περιοχὴ τῆς Πίνδου ἀναφαίνεται μίαν διαβρωτικὴν κατάστασιν μὲ καλύτερα καρστικὰ φαινόμενα ἀπὸ τὰ τῆς Κορίνθου.

Συμπέρασμα

Χωριστὰ ἀπὸ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς Προβατίνας, τὴν ὁποίαν δὲν μπόρεσαμε νὰ ἐξερευνήσωμεν μὲ τὰς συσκευὰς πού εἶχαμε εἰς τὴν διάθεσίν μας, ἡ ἀποστολὴ μας ἦταν μᾶλλον ἀπογοητευτικὴ. Περιμέναμε ἓνα πεδῖον ἴδιον μὲ ἐκεῖνον τῆς Γιουγκοσλαβίας ἀλλὰ δὲν τὸ βρήκαμε. Ἀποστραγγισμένη ἐπιφάνεια, (εἶναι μᾶλλον ἓνα μεγάλο μειονέκτημα τῆς Πίνδου) καὶ ἓνα παχὺ στρώμα ἀπὸ πρασινάδα σφραγίζει τὶς περισσότερες κλειδώσεις τῆς πέτρας, πού

μᾶς ἐμποδίζει, ἀπὸ κάθε συγκεντρωμένη διείσδυσιν τὴν ὁποίαν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐπιχειρήσωμεν. Πιθανῶς αὐτοὶ οἱ βράχοι νὰ εἶναι ἀποτέλεσμα μιᾶς πολὺ ἐντόνου παγωνιᾶς εἰς τὰ παλαιὰ χρόνια. Μολονότι κατέπουήθημεν τὸ μόνο ποῦ κατορθώσαμε εἶναι νὰ περιγράψουμε τοὺς στρογγυλοὺς λόφους καὶ τὴν συνάθροισιν τῶν ἀρχαίων αὐτῶν σχηματισμῶν ποῦ εὐρίσκονται εἰς τὴν Πίνδον. Μόνον εἰς τὴν ὑψηλοτέραν διαβρωτικὴν ἐπιφάνειαν βρήκαμε σημαντικὴν κατακόρυφον ἀνάπτυξιν. Θὰ συνεβούλευα κάθε μελλοντικὴ ἀποστολὴ εἰς τὴν αὐτὴν περιοχὴν νὰ συγκεντρώσῃ τὸ ἐνδιαφέρον της εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄροπεδίου εἰς τὸ ὕψος τῶν 7.000 ποδῶν.

Cambridge, 31 Ὀκτωβρίου 1962

D. C. MERCER

